

บทที่ 3

วิธีการศึกษาระเบียบวิธีวิจัยและกระบวนการผลิตภาพยนตร์

3.1 วิธีการศึกษาระเบียบวิธีวิจัย

งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ จำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ ทั้งการทบทวนเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำรา เอกสาร และสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในด้านการเก็บหลักฐานเพื่อเป็นแนวทางศึกษาและวางแผนดำเนินการวิจัย ในหัวข้อต่อไปนี้

- ประวัติศาสตร์ของเวียงกุมกามและพัฒนาการของเมือง
- ความสำคัญของเวียงกุมกามและหลักฐานทางด้าน โบราณคดี
- ลักษณะทางกายภาพและความเปลี่ยนแปลง

ข้อมูลภาคสนาม

เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และสรุปเรื่องราวที่จะนำเสนอในหัวข้อต่างๆ ได้แก่

- หลักฐานภาพเคลื่อนไหว และภาพถ่าย ทางด้าน โบราณคดี สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม
- ข้อมูลทางด้านกายภาพ ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะทางด้านธรณีวิทยา การใช้สอยพื้นที่และการปกครองส่วนท้องถิ่น
- ความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน โดยการเข้าไปสัมภาษณ์ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายใน รวมถึงสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรท้องถิ่น

วิเคราะห์ข้อมูล

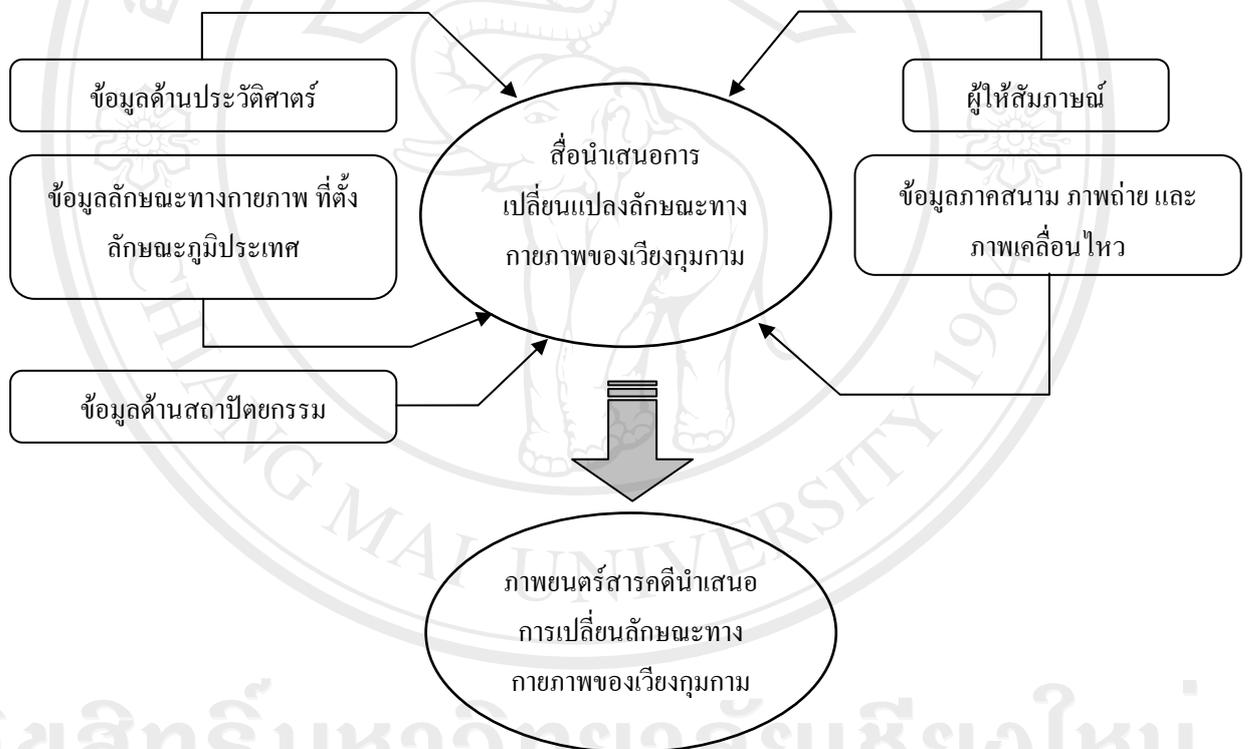
- สรุปข้อมูลเพื่อสร้างเนื้อเรื่องในการนำเสนอสารคดี นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้ทั้งทางด้านเอกสารทางวิชาการ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่เก็บจากภาคสนาม เช่น การจดบันทึก ภาพถ่าย ภาพวิดีโอ และบทสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ และเรียบเรียงเรื่องราวให้เป็นไปตามเนื้อเรื่องที่เตรียมไว้ เพื่อเตรียมข้อมูลก่อนขั้นตอนการผลิต
- ขั้นตอนการผลิตภาพยนตร์สารคดี

ภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้ได้นำเอาคอมพิวเตอร์กราฟิกสามมิติ เข้ามาช่วยในการสร้างภาพจำลองเหตุการณ์ในอดีตตามข้อสันนิษฐานบางอย่างที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์มาในข้างต้น เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นภาพได้ชัดเจนและนำบทสัมภาษณ์ ถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในเวลาปัจจุบัน

นำเสนอสารคดี

นำเสนอผลงานและทดสอบสื่อพร้อมสรุปผลจากการทดสอบ

ผู้ศึกษาจะนำเสนอผลงานในรูปแบบสารคดี เพื่อส่งเสริมความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ และการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเวียงกุมกาม ให้แก่ผู้ที่ได้รับชม รวมถึงการสอบถามความเข้าใจ และความน่าสนใจของสื่อสารคดีเรื่องนี้ หลังจากที่ผู้รับชมได้รับชมสื่อสารคดีเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อนำไปวิเคราะห์ถึงความเข้าใจในเรื่องราวที่สื่อต้องการนำเสนอ และนำวิเคราะห์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการสร้างสื่อที่ดี และเหมาะสมต่อไป

ภาพที่ 3.1 ภาพแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

3.2 วิธีการนำเสนอ

3.2.1 กรอบแนวคิดการนำเสนอภาพยนตร์สารคดีในส่วนของบทภาพยนตร์

ผู้ผลิตสื่อต้องการศึกษาต้องการสร้างความเข้าใจให้กับผู้รับชมสื่อในเรื่องราวของประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของเวียงกุมกามเพื่อจะได้มีความเข้าใจอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งได้มีการใช้ตัว เชื่อมเนื้อหาเข้าด้วยกัน โดยการตั้งคำถามทิ้งไว้ว่า “ปิงฮ้างหรือปิงร้าง อยู่ที่ไหน?” เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าใจประวัติศาสตร์ว่าแม่น้ำปิงแต่ก่อนนั้นมีเส้นทางไหลไม่เหมือนเช่นปัจจุบัน เช่นเดียวกับภาพในอดีตย่อมไม่เหมือนภาพในปัจจุบัน เพื่อแนะนำ (INTRODUCTION) ก่อนที่จะเข้าเนื้อเรื่องว่าประวัติศาสตร์เวียงกุมกามเป็นอย่างไร จึงได้วางโครงเนื้อหาของตัวสารคดีไว้ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลประวัติศาสตร์ที่ผู้ทำการศึกษาได้มีการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมหลักฐานที่ได้จากเอกสารตำราต่างๆ ซึ่งก็จะได้นำเสนอเรื่องราว ดังต่อไปนี้

- นำเสนอข้อมูลด้านประวัติศาสตร์
  - นำเสนอลักษณะทางกายภาพ เช่น ที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ การเปลี่ยนทิศทางการไหลของแม่น้ำปิงในอดีตและปัจจุบัน เป็นต้น
  - นำเสนอคติความเชื่อของการสร้างวัดในสมัยก่อน ซึ่งมีอยู่สองคติความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวัดในแต่ละยุคสมัยที่ได้มีการสร้างวัดของแต่ละวัด
- ส่วนของข้อมูลข้างต้นนี้จะถูกนำเสนอด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก ซึ่งสามารถทำภาพจำลองในอดีตเพื่อให้ผู้ชมภาพยนตร์มองเห็นภาพได้ชัดเจน และถูกลำดับอยู่ในตอนต้นของภาพยนตร์ เพื่อสร้างความเข้าใจในด้านประวัติศาสตร์และลักษณะทางกายภาพโดยทั่วไปก่อน

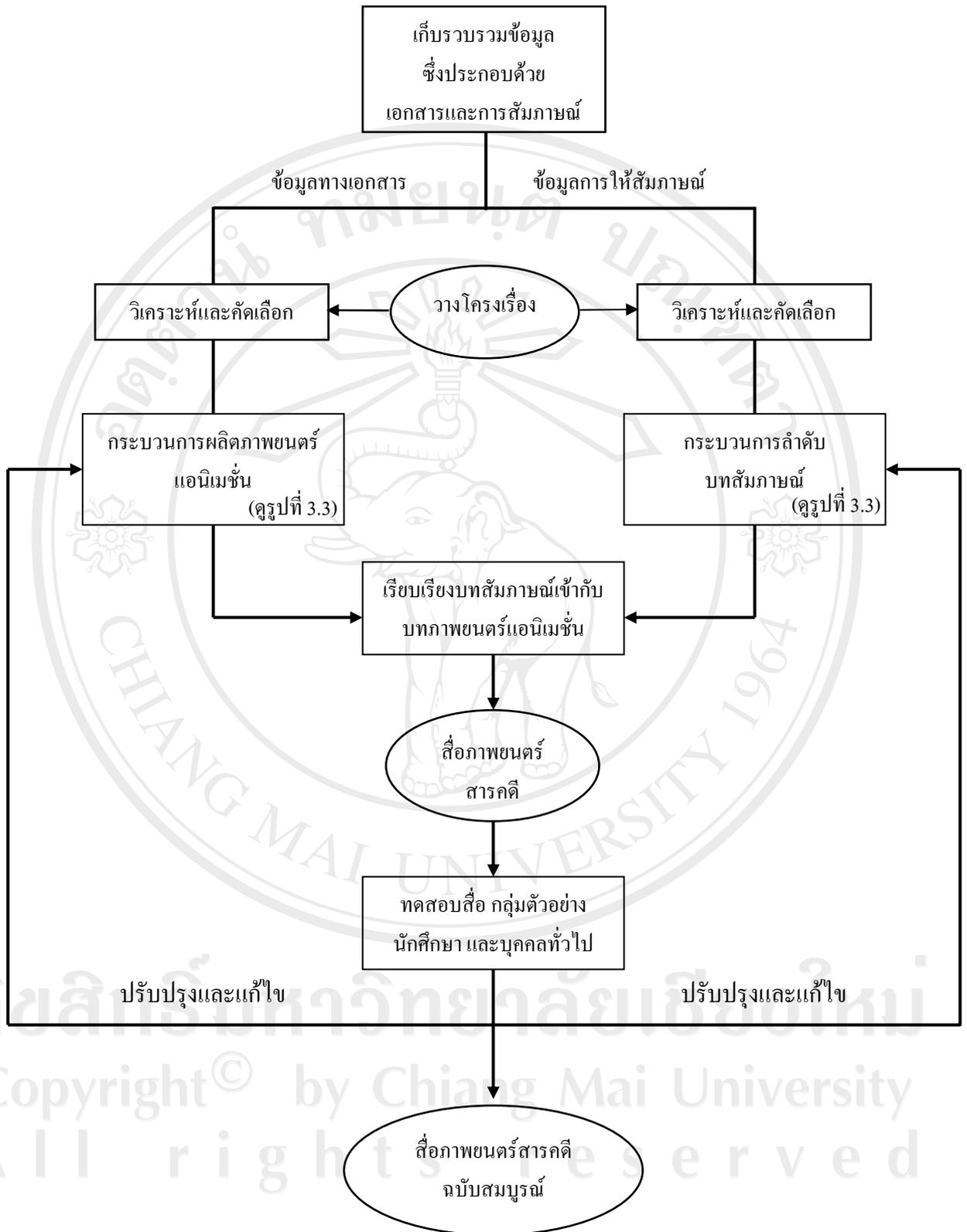
การวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น ได้มีการเรียบเรียงข้อมูลเพื่อสร้างวิกฤตการณ์ (CRISIS) ของภาพยนตร์ เพื่อพัฒนาเรื่องไปสู่จุดวิกฤตสูงสุด (CLIMAX) ซึ่งลำดับเนื้อเรื่องนั้นได้นำเสนอบทสัมภาษณ์ดังนี้

- บทสัมภาษณ์ที่ให้ชาวบ้านพูดถึงเรื่องสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป โดยให้เล่าถึงประสบการณ์ส่วนตัวว่าอดีตที่ตนพบเห็นเวียงกุมกามมีสภาพเป็นอย่างไร เพื่อทดสอบความเข้าใจทางด้านประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นผู้ให้สัมภาษณ์ และในปัจจุบันเวียงกุมกามเป็นอย่างไร
- บทสัมภาษณ์ที่ให้ชาวบ้านได้พูดถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน อันได้แก่ ปัญหาขยะ ปัญหาการสร้างถนนเข้าสู่โบราณสถาน เพราะยังมีโบราณบางแห่งไม่มีเส้นทางที่เข้าถึงได้ ปัญหาการสร้างอาคารที่บดบังทัศนียภาพที่สวยงามของโบราณสถาน ปัญหาการอนุรักษ์ที่ไม่ถูกวิธี ตัวอย่างการขุดท่อระบายน้ำแต่ไม่มีการคิดเครื่องสูบน้ำเพื่อทำการสูบน้ำออกจึงเกิดน้ำขังอยู่ในโบราณสถานและโบราณ

ไม่ได้รับการปรับปรุงภูมิทัศน์อย่างสม่ำเสมอ จึงเกิดภาพที่ไม่สวยงามต่อนักท่องเที่ยว ปัญหาห้องน้ำไม่เพียงพอและขาดการดูแลรักษา ปัญหาการนำเที่ยวของรถม้ารถรางที่สามารถพานักท่องเที่ยวเข้าชมโบราณสถานได้ครบทุกแห่ง เนื่องจากสภาพถนนที่เข้าสู่โบราณคัมแคบไม่สะดวกในการเที่ยวชมเป็นต้น ลำดับต่อมาจะเป็นบทสัมภาษณ์ที่ให้ชาวบ้านได้ความคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับโบราณสถาน ซึ่งก็มีความเห็นต่างกันอยู่สองกลุ่ม คือ กลุ่มแรกมีความเข้าใจว่าชาวบ้านได้เข้ามาปลูกที่พักรออาศัยในชุมชนแห่งนี้ก่อนหลายชั่วอายุคน แต่โบราณสถานเพิ่งได้มีการขุดค้นเจอภายหลัง แต่อีกกลุ่มหนึ่งมีความเข้าใจว่าโบราณสถานถูกสร้างขึ้นมาก่อนที่จะมีการออกโฉนดที่ดินในสมัยรัชกาลที่ 5 เพราะถ้านับอายุแล้วโบราณสถานมีอายุเก่าแก่กว่า

- บทสัมภาษณ์ที่ให้ชาวบ้านพูดถึงความคาดหวังในอนาคตว่าต้องการให้ชุมชนของตนเองเป็นอย่างไร ซึ่งก็มีความคาดหวังที่ต่างกันอยู่สองกลุ่มคือ กลุ่มแรกต้องการอยากเห็นชุมชนของตนเองมีความเจริญมากขึ้น อยากให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้น แต่อีกส่วนหนึ่งอยากให้ชุมชนเวียงกุมกามของตนเองนั้นคงสภาพเดิมเช่นปัจจุบัน

- ส่วนท้ายของสารคดีจะได้นำเสนอผลสรุป (CONCLUSION) ที่เป็นข้อเสนอแนะให้ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อโบราณสถาน และช่วยกันดูแลรักษาโบราณสถานในท้องถิ่น รวมถึงการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม จารีตประเพณีที่งดงามของท้องถิ่นไว้สืบต่อไป

ภาพที่ 3.2 ภาพแสดงกระบวนการศึกษาเพื่อผลิตภาพยนตร์

3.2.2 กระบวนการผลิตหรือการสร้างภาพยนตร์และเทคนิคด้านแอนิเมชัน

เนื่องจากภาพยนตร์สารคดีต้องการนำเสนอข้อมูลทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ และเหตุการณ์ ปัจจุบันเข้าด้วยกัน การสร้างภาพยนตร์ที่จะสามารถอธิบายประวัติศาสตร์ให้เห็นภาพอย่างชัดเจนและเข้าใจได้ง่ายแก่ผู้รับชม ผู้ศึกษาหรือผู้ผลิตภาพยนตร์จึงได้นำเทคนิคการสร้างภาพจำลองสามมิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าภาพยนตร์แอนิเมชันสามมิติ (3D Animation) เพื่อที่จะจำลองพื้นที่ของเวียงกุมกามในสมัยอดีต แสดงการเปลี่ยนแปลงเส้นทางไหลของแม่น้ำปิงตามหลักฐานและสมมุติฐานที่ได้มีการศึกษาแล้ว รวมถึงการแสดงให้เห็นถึงการสร้างวัด ตามยุคสมัยต่างๆ ในอดีตที่มีคติการสร้างวัดโดยการหันทิศของวิหาร และประตูทางเข้าหรือด้านหน้าของวัด ตามแนวแม่น้ำสายสำคัญที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย รวมถึงโบราณวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้สมัยก่อนที่จะค้นพบบริเวณ โบราณสถาน ซึ่งสามารถบอกได้ว่าวัดแต่ละแห่งสร้างขึ้นให้สมัยใดบ้าง ซึ่งประกอบกับการศึกษาข้อมูลและหลักฐานทางธรณีวิทยา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น และสร้างความเข้าใจเชิงลึกมากขึ้นแก่ผู้รับชมและผู้ที่เกี่ยวข้องศึกษา

ขั้นตอนการผลิต(Production)ทั้ง 2 ส่วนมีกระบวนการ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3.3 แสดงกระบวนการผลิตส่วนของบทสัมภาษณ์และแอนิเมชัน

3.2.3 เนื้อเรื่อง

เริ่มต้นจากการเกริ่นนำพุดถึงลักษณะโดยรวมของภูมิประเทศที่เรียกกันว่า “แอ่งที่ราบ เชียงใหม่-ลำพูน” ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่ง เป็นที่ตั้งของชุมชนพื้นเมืองโบราณ เช่นเวียงกุมกามจึงมีความประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกันกับเมืองเชียงใหม่ และมีแม่น้ำสายหลักสายสำคัญที่มีชื่อว่า “แม่น้ำปิง” หลังจากนั้นก็ได้มีการตั้งคำถามเพื่อถามประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นว่า “แม่น้ำปิง ฮ้าง (ปิงห่าง หรือ ปิงร้าง) อยู่ไหน?” โดยเพื่อต้องการสำรวจว่าประชาชนมีความรู้และความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด

ส่วนต่อจากนี้จะเป็นส่วนที่ได้จากการสรุปข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ที่ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวม เรียบเรียงจากเอกสารหลักฐานสำคัญ เพื่อนำมาเสนอ ดังนี้

หลังจากนั้นก็เข้าสู่การเล่าประวัติความเป็นมาของเวียงกุมกามตั้งแต่อดีต โดยการใช้ภาพคอมพิวเตอร์แอนิเมชัน ซึ่งมีเนื้อหาดังต่อไปนี้ ส่วนต้นเรื่องได้แสดงให้เห็นถึงที่ตั้งของเวียงกุมกาม เพื่อให้ผู้ชมได้รับทราบถึงที่ตั้งของเวียงกุมกามว่าตั้งอยู่ที่ ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เวียงกุมกามมีผังเมืองลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีความกว้าง 600 เมตร แล้วมีความยาวประมาณ 1,500 เมตร ทอดตัวตามทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงทิศตะวันออกเฉียงใต้ จากนั้นก็จะเข้าสู่การย้อนอดีตว่า แต่ก่อนที่เวียงกุมกามจะถูกสถาปนาเป็นเมืองหลวงแห่งแรกก่อนสร้างเมืองเชียงใหม่ ก่อนหน้านั้นเป็นแค่เพียงชุมชนชายขอบของแคว้นหริภุญไชย เป็นที่ตั้งของชุมชนท้องถิ่นเดิมกับกลุ่มชนที่เคลื่อนย้ายเข้ามา ไม่ได้อยู่โดดเดี่ยวเพราะมีการติดต่อกับต่างถิ่นด้วยการค้า และสัมพันธกันด้านการปกครองต่ออำนาจรัฐจากศูนย์กลางอำนาจ ซึ่งจะเห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมจากต่างท้องถิ่นมารวมกันแล้วสามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี และมีแม่น้ำที่มีความสำคัญมากในสมัยนั้นไหลผ่านนั้นคือ แม่น้ำปิง (สายเดิม) ซึ่งใช้ในการเดินทางสัญจร บทบาทที่สำคัญคือเป็นเส้นทางหลักในการค้าขายและการขนส่งสินค้าด้วยทางน้ำเพราะมีความสะดวกสบายกว่าทางบก ซึ่งลักษณะของแม่น้ำปิงในสมัยนั้นมีการแยกสาขาหลายสาย สะดวกต่อการสัญจรและสามารถเดินทางไปได้ทั่วถึงในพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้เวียงกุมกามมีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองท่าขนส่งสินค้าเนื่องด้วยตำแหน่งที่ตั้งของเมืองใกล้กับแม่น้ำปิงสายเดิม จึงได้รับความเจริญเป็นอย่างมาก มีเส้นทางกนไหลแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย มีการแสดงทิศทางการไหลของแม่น้ำปิง (ปิงห่างหรือปิงฮ้าง) โดยมีผลต่อการสร้างวัดที่แตกต่างกันไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย โดยรายละเอียดที่จะนำเสนอได้มีการหาข้อมูลหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับการสร้างวัดในแต่ละสมัย และข้อมูลที่ได้อีกก็มีความน่าเชื่อถือพอสมควรจากการศึกษาในบทที่ 2 ในการนำเสนอส่วนนี้ เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าใจถึงความคิดความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในสมัยก่อน ผลรับที่ต้องการคือการใช้ผู้ชมได้มีความเข้าใจที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

หลังจากผ่านยุครุ่งเรืองก็เข้าสู่ยุคที่เวียงกุมกามลดบทบาทลง เนื่องด้วยมีข้อสันนิษฐานอยู่หลายสาเหตุว่าเวียงกุมกามทำไมจึงถูกลดบทบาทลงและด้วยสาเหตุใด หลังจากได้มีการสร้างเมืองเชียงใหม่ได้มีการย้ายศูนย์กลางไปอยู่ ณ เมืองเชียงใหม่ เนื่องจากที่ตั้งของเมืองอยู่ใกล้กันมากและพญามังรายทรงประทับอยู่ทั้งสองเมือง เวียงกุมกามจึงไม่มีพระราชวงศ์เข้าครองเมืองอย่างเป็นทางการเป็นเอกเทศ ทำให้หลังจากพญามังรายสิ้นพระชนม์แล้วไม่มีธรรมเนียมที่จะแต่งตั้งผู้ครองเมืองเวียงกุมกาม จนทำให้เวียงกุมกามลดบทบาทลงเป็นแค่เมืองหน้าด่านของเมืองเชียงใหม่ และเปลี่ยนเป็นชุมชนชนานเมืองที่เน้นกิจกรรมทางพุทธศาสนา อีกทั้งยังส่งผลต่อการป้องกันตัวของเวียงกุมกามถูกละเลยไปเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อมีข้าศึกมาโจมตี ประชาชนได้แต่เพียงใช้วิธีการอพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมืองเชียงใหม่ เพราะแนวทางการป้องกันข้าศึกไม่ดีพอ ซึ่งภัยสงครามส่งผลให้ประชาชน ไม่มีช่วงเวลาที่ฟื้นฟูสภาพของเมือง นี่ก็เป็นอีกสาเหตุที่ทำให้เวียงกุมกามถูกทิ้งร้างไป ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในตำนานเมืองเชียงใหม่ได้กล่าวถึงเวียงกุมกามครั้งสุดท้ายครั้งเมื่อกองทัพของพระเจ้าไชยราชาธิราชจากอาณาจักรอยุธยาได้ยกทัพมาตั้งเหนือคู์กุมกาม ประมาณ พ.ศ. 2089

อยู่ในช่วงปลายสมัยล้านนาก่อนถูกพม่าปกครอง อีกสาเหตุหนึ่งก็คือลักษณะทางกายภาพของเวียงกุมกามเป็นแอ่งกระทะ ซึ่งเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงเกือบทุกปี สังเกตได้จากมีโบราณสถานบางแห่งมีการสร้างฐานสูง อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางชลของแม่น้ำปิงเรื่อยมา ครั้งหนึ่งประมาณช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ซึ่งอยู่ในรัชสมัยพญาเมืองแก้ว เกิดปรากฏการณ์ที่บ่งบอกว่าแม่น้ำปิงมีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางชล โดยเกิดสภาพแห้งขอดไปบางช่วงและน้ำหลากล้นเวียงกุมกาม ส่งผลให้การเดินทางสัญจรทางน้ำโดยผ่านแม่น้ำปิงไม่สามารถเดินทางได้ย่อมส่งผลกระทบต่อการค้าขาย ทำให้มีผลต่อการพัฒนาเมืองบทบาทของเวียงกุมกาม ลดลงตามลำดับ ด้วยสาเหตุต่างๆ ที่ได้กล่าวถึงข้างต้นพบความเชื่อมโยงกันของสาเหตุต่างๆ คือ การเปลี่ยนแปลงอำนาจบทบาทของเมืองภัยสงคราม และการเปลี่ยนแปลงเส้นทางชลของแม่น้ำ

ทิศทางการหันหน้าวัดก็เป็นข้อสังเกตหนึ่งที่อยู่ศึกษาได้ทำการศึกษานำเสนอในภาพยนตร์เนื่องจากโบราณสถานที่เราเห็นนั้นเป็นวัดจึงได้เจาะจงที่จะศึกษาการสร้างวัดในแต่ละยุคสมัย ซึ่งก็ได้พบว่าการสร้างวัดในสมัยก่อนมีคติความเชื่อต่างกัน คือ คติความเชื่อของการสร้างวัดโดยการหันหน้าวัดไปด้านทิศตะวันออกซึ่งอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-20 กับอีกคติหนึ่งคือการสร้างโดยหันหน้าวัดเข้าหาแม่น้ำ ซึ่งในสมัยพุทธศตวรรษที่ 20-21 เวียงกุมกามมีความเจริญทางการค้า และได้ใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลัก หลังจากนั้นในสมัยพุทธศตวรรษที่ 21-22 การสร้างวัดก็ได้มีการผสมผสานทั้งสองคติความเชื่อ ซึ่งแล้วแต่ว่าจะมีความเชื่อแบบใด

เข้าสู่การเชื่อมโยงแนวคิดที่ผู้สร้างสารคดีจะให้แก่งคิด และข้อสังเกตว่าอดีตกับปัจจุบันเวียงกุมกามเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ประวัติศาสตร์เวียงกุมกามคือ โบราณสถานที่ถูกขุดค้นขึ้นมา บางแห่งก็ได้รับการบูรณะซ่อมแซมบางแห่งก็ปล่อยให้รกร้างไป ขาดการดูแลอย่างต่อเนื่อง อาจเป็นเพราะการให้ความสำคัญต่อโบราณสถานแต่ละแห่งที่ไม่ได้รับการดูแลอย่างเท่าเทียมกัน สาเหตุใดที่ทำให้เป็นเช่นนั้น อำนวยการบริหารชุมชนขึ้นกับองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละตำบล และที่ตั้งของเวียงกุมกามนั้นตั้งอยู่ใน 3 เขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งในแต่ละองค์การบริหาร ก็ได้ให้ความสำคัญต่อโบราณสถานไม่เท่าเทียมกัน การนำเที่ยวภายในเวียงกุมกาม เช่น รถรางนำเที่ยว และรถม้านำเที่ยว มีเส้นทางเที่ยวชมที่ไม่ทั่วถึง ยกเว้นบางแห่งที่อาจจะขาดต่อการเข้าถึง เนื่องจากโบราณสถานตั้งอยู่ในที่ดินของเอกชน แต่ก็มีโบราณบางที่อยู่ติดถนนสายรองแต่ก็ไม่ได้ถูกนำมาใส่ไว้บนเส้นทางเที่ยวชม ซึ่งสามารถเพิ่มเวลาการเที่ยวชมโบราณสถานให้นานขึ้น ให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยวได้เข้ามามากขึ้น และซึมซับบรรยากาศของเมืองเก่าได้อย่างเต็มที่ ในบทสัมภาษณ์จะนำไปสู่สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ไกด์นำเที่ยวบรรณารักษ์และไกด์รถม้านำเที่ยว เป็นต้น อีกข้อเสนอนึ่งที่ผู้สร้างสารคดีได้สังเกตเห็นข้อคือ เมื่อถึงช่วงเทศกาล เช่น งานลอยกระทง ก็จัดให้มีการจัดงาน ณ บริเวณโบราณสถานที่ยุคเคียดเช่น โบราณสถานวัดอิเกียง วัดปู่เปี้ย และคลองน้ำที่ใกล้เคียง ปัญหาการใช้งบประมาณที่ผิดพลาดในช่วงต้น เช่นการสร้างอาคารเพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกที่สร้างตรงบริเวณใกล้ๆกับวัดอิเกียงและวัดหนานช้าง ซึ่งปัจจุบันถูกปล่อยรกร้าง

อีกมุมมองหนึ่งที่จะนำเสนอก็คือ เวียงกุมกามในอดีตเป็นเมืองที่มีการผสมผสานกันหลากหลายวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันอย่างลงตัว ทั้งคนในท้องถิ่นและพวกที่อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ใหม่ ปัจจุบันซึ่งก็มีการย้ายเข้ามาของคนต่างถิ่น โดยการมาซื้อบ้านจัดสรร บ้านเช่าและหอพัก ต่างกันเพียงแต่การเข้ามานั้นมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมอย่างไร และคนในพื้นที่เองมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในและบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ประวัติศาสตร์นี้ ว่ามีความเป็นอยู่เป็นอย่างไร มีทัศนคติอย่างไรต่อโบราณสถาน และมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆอย่างไรบ้างเมื่อได้มีการสร้างให้เวียงกุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยว และท้ายสุดประชาชนในท้องถิ่นต้องการมองเห็นเวียงกุมกามในอนาคตเป็นอย่างไร ผู้สร้างสารคดีจะให้เพียงแก่งคิด ไม่ได้เป็นการหาข้อสรุป เพื่อหวังว่าผู้ที่ชมสารคดีจะได้ใช้วิจารณญาณในการชม เพื่อเข้าใจความเป็นมาของเวียงกุมกามในอดีตโดยมีที่มาจากหลักฐานที่น่าเชื่อถือ และได้ทำการศึกษาภาพสมควร นำเสนอสภาพเวียงกุมกาม ณ ปัจจุบันเป็นอย่างไร

3.2.4 ลำดับบทภาพยนตร์สารคดี การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของเวียงกุมกาม

ฉากเปิด Introduction

ภาพที่ 3.4 ภาพถ่ายมุมสูงของตัวเมืองเชียงใหม่และรูปแม่น้ำปิงสายปัจจุบัน

ภาพ : ภาพถ่ายมุมสูงเพื่อบรรยายลักษณะภูมิประเทศของตัวเมืองเชียงใหม่

บทพูด : แอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งป่าไม้ ภูเขาและลำธาร มีแม่น้ำสาย

สำคัญที่ชื่อว่า “แม่น้ำปิง” แล้วยังมีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอันยาวนาน นั่นก็คือ เวียงกุมกาม

เสียง : เสียงเพลงบรรเลง เป็นดนตรีล้านนา

เวลา : ประมาณ 30 วินาที

ฉากเข้าในส่วนของเนื้อ โดยได้มีการตั้งคำถามว่า “แล้วมีใครรู้บ้างว่า แม่น้ำปิงฮ้างอยู่ไหน ?”

ภาพที่ 3.5 ภาพถ่ายทางอากาศของเวียงกุมกาม และภาพชาวบ้านในอาศัยอยู่ใกล้กับ โบราณสถาน

ภาพ : ภาพถ่ายทางอากาศของเวียงกุมกาม และภาพชาวบ้านที่ให้สัมภาษณ์ โดยจะถูกถามคำถามว่า

“ปิงฮ้าง อยู่ทางไหน ?”

บทพูด : ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 1 บอกว่า “แม่น้ำปิงปัจจุบันก็ยังมีเป็นแม่น้ำอยู่”

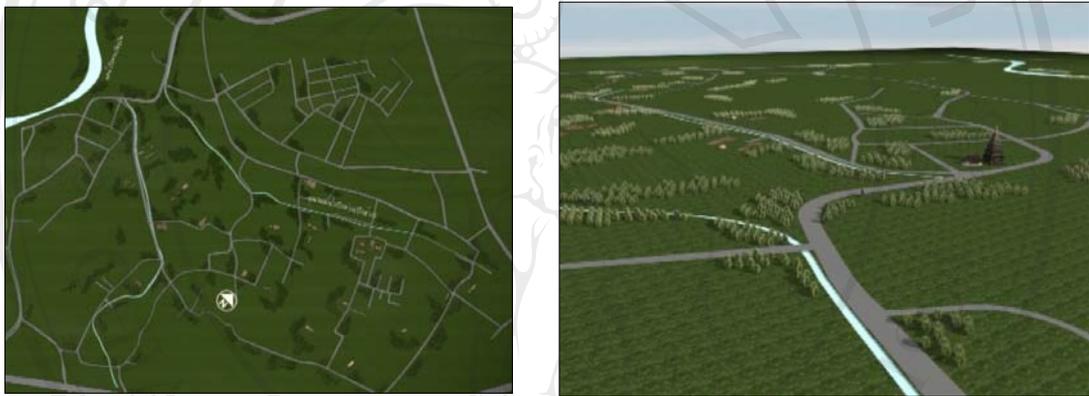
ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 2 บอกว่า “แม่น้ำปิงสมัยแต่ก่อนจะไหลผ่านกลางหมู่บ้าน”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 บอกว่า “แม่น้ำปิงข้างตอนนี้เป็นเพียงลำเหมืองเล็กๆ แต่ก็ได้มีการขุดให้กว้างขึ้นในช่วงที่มีการพัฒนาเวียงกุมกามใหม่”

เสียง :-

เวลา : ประมาณ 1 นาที

ฉากการนำเสนอด้วยภาพแอนิเมชันสามมิติที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเวียงกุมกาม

ภาพที่ 3.6 ภาพแอนิเมชัน จำลองลักษณะทางกายภาพของเวียงกุมกาม

ภาพ : ภาพคอมพิวเตอร์กราฟิกแอนิเมชัน

บทพูด : บรรยายประวัติความเป็นมาของเวียงกุมกาม เริ่มต้นจากยุครุ่งเรืองหลังจากพญามังรายยึดเมืองหริภุญไชยได้ หลังจากนั้นก็ได้ทรงประทับและสร้างเวียงกุมกามขึ้น ซึ่งโดยลักษณะทางกายภาพแล้วเหมาะสมกับการเป็นเมืองท่าที่ใช้สำหรับการค้าโดยเฉพาะทางน้ำ เนื่องจากที่มีแม่น้ำสายสำคัญคือแม่น้ำปิงเดิม(ปิงฮ้าง) ไหลผ่าน อีกทั้งยังคงและแม่น้ำสายเล็กๆ แตกย่อยออกไปหลายสาย พร้อมทั้งแสดงภาพการเปลี่ยนแปลงเส้นทางเดินของแม่น้ำปิงในแต่ละสมัยในอดีต และได้ศึกษาทิศทางการหันหน้าวัดของเวียงกุมกามที่มีคติการสร้างวัดที่แตกต่างกัน ไปคือ การสร้างวัดโดยหันหน้าวัดไปยังทิศตะวันออก ซึ่งเป็นความเชื่อในการสร้างวัดในยุคพุทธศตวรรษที่ 19-20 อีกคติหนึ่งคือการสร้างวัดหันหน้าวัดสู่แม่น้ำเพราะแต่ก่อนมีการใช้การสัญจรทางน้ำกันมาก ซึ่งเป็นความเชื่อในการสร้างวัดในสมัยพุทธศตวรรษที่ 20-21 และในสมัยพุทธศตวรรษที่ 21-22 ได้รวมเอาสองความเชื่อเข้าด้วยกัน

เสียง : เสียงดนตรีล้านนาบรรเลงเบาๆ

เวลา : 2-3 นาที

จากการให้สัมภาษณ์ช่วงที่สอง เพื่อสอบถามความเป็นอยู่โดยทั่วไปของประชาชนจากอดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

ภาพที่ 3.7 ภาพชาวบ้านที่ให้สัมภาษณ์

ภาพ : ประชาชนที่ให้สัมภาษณ์ โดยจะให้ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าถึงความเป็นอยู่ของตนเอง และเปรียบเทียบว่าก่อนและหลังการพัฒนาเวียงกุมกามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

บทพูด : ผู้ให้สัมภาษณ์ เล่าประวัติศาสตร์โดยคร่าวๆ ของท้องถิ่นว่าแม่น้ำปิงเดิมไหลผ่านเวียงกุมกาม แต่เดี๋ยวนี้ได้เปลี่ยนเส้นทางเดินไป อย่างที่เห็นในปัจจุบัน

: ผู้ให้สัมภาษณ์ อีกท่านหนึ่งก็ได้เล่าถึงการขุดพบโบราณสถาน โดยบังเอิญ ซึ่งช่วงปี พ.ศ. 2527 ชาวบ้านจะได้สร้างโรงเรียนให้เด็กในหมู่บ้านในวัดช้างค้ำ (กาน โทม) ได้ขุดหลุมเสาลงไปแต่ได้พบวัตถุโบราณเป็นศิลปะแบบทวารวดี จึงได้แจ้งกับกรมศิลปากรเข้ามาขุดเพิ่มเติมได้ทั้งหมด 27 วัด สันนิฐานว่ามีมากถึง 42 วัด หลังจากได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้วชาวบ้านบางส่วนก็ได้ยึดอาชีพ เป็นมัคคุเทศก์ ขับรถม้าหรือรถราง และค้าขาย ซึ่งก็สร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านเพิ่มขึ้น

เสียง : เสียงดนตรีล้านนาบรรเลงเบาๆ

เวลา : 1-2 นาที

จากการให้สัมภาษณ์เรื่องปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาขยะ และการสร้างถนนเข้าสู่โบราณสถาน

ภาพที่ 3.8 ภาพถ่ายแสดงถึงปัญหาขยะ และปัญหาการสร้างถนนเข้าสู่โบราณสถาน

ภาพ : ภาพที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาขยะ และการสร้างถนนเข้าสู่โบราณ ต่อด้วยภาพชาวบ้านที่ให้สัมภาษณ์สลับกับภาพโบราณสถาน

บทพูด : เสียงบรรยายที่เกริ่นนำปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแรกคือปัญหาขยะ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมาก ขยะก็มีมากขึ้น และปัญหาการสร้างถนนเข้าสู่โบราณ เพราะโบราณสถานบ้างแห่งตั้งอยู่ในที่ดินของเอกชน

: ต่อจากนั้นก็เป็นการให้สัมภาษณ์ของชาวบ้านที่ได้พบกับปัญหาเหล่านี้

เสียง : เสียงดนตรีล้านนาบรรเลงเบาๆ

เวลา : 1 – 2 นาที

จากการให้สัมภาษณ์เรื่องปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาการสร้างสิ่งก่อสร้างบดบังโบราณสถาน และการแอบขุดค้นโบราณสถาน

ภาพที่ 3.9 ภาพถ่ายแสดงถึงปัญหาการสร้างสิ่งก่อสร้างบดบังโบราณสถานและภาพปัญหาการลักลอบเข้ามาขุดค้น โบราณสถาน

ภาพ : ภาพปัญหาการสร้างสิ่งก่อสร้างบดบังโบราณสถานและการภาพปัญหาการลักลอบขุดค้นโบราณสถาน ต่อด้วยภาพการให้สัมภาษณ์ของชาวบ้าน

บทพูด : เสียงบรรยายปัญหาการสร้างสิ่งก่อสร้างบดบังทัศนียภาพของโบราณสถาน และปัญหาการแอบลักลอบเอาของมีค่า

: ต่อจากนั้นก็เป็นการให้สัมภาษณ์ของชาวบ้านที่ได้กล่าวกับปัญหาการปลูกสิ่งก่อสร้างว่าตอนนี้ได้มีข้อบังคับไว้ว่าห้ามสร้างตึกเกินสองชั้นในบริเวณใกล้กับโบราณสถาน ส่วนปัญหาการลักลอบขุดค้นจะพบเฉพาะช่วงแรกที่เริ่มขุด เพราะสิ่งของมีค่าตอนนี้กรมศิลปากรเก็บรักษาไว้แล้ว

เสียง : เสียงดนตรีล้านนาบรรเลงเบาๆ

เวลา : 1-2 นาที

จากการให้สัมภาษณ์เรื่องปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาน้ำท่วมอันเนื่องจากการดำเนินการแก้ไขที่ดินถูกต้อง และปัญหาการใช้ที่ดิน ซึ่งโบราณสถานบางแห่งจมอยู่ในที่ดินของเอกชน

ภาพที่ 3.10 ภาพถ่ายแสดงถึงปัญหาการน้ำท่วม และภาพปัญหาห้องน้ำที่ไม่เพียงพอ และไม่มีการดูแล

ภาพ : ภาพปัญหาน้ำท่วมโบราณสถาน และภาพปัญหาห้องน้ำที่ไม่ได้รับการดูแล ซึ่งจะสลับกับภาพผู้ให้สัมภาษณ์ชี้แจงสนับสนุนปัญหาดังกล่าว

บทพูด : เสียงบรรยายปัญหาการน้ำท่วม ซึ่งโบราณสถานบางแห่งอยู่ต่ำกว่าระดับพื้นดินมาก และการแก้ไขปัญหาที่ได้ถูกต้อง เช่นการวางท่อระบายน้ำ แต่ไม่เครื่องสูบน้ำออกที่เพียงพอ ต่อมาก็เป็นปัญหาห้องน้ำที่ไม่เพียงพอ และไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร

: ผู้สัมภาษณ์ ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นน้ำจืด และน้ำท่วมโบราณสถาน ก็เป็นเพราะการแก้ ปัญหาที่ไม่ถูกต้อง ที่มีการขุดท่อระบายน้ำ แต่ไม่มีการสูบน้ำออก และปัญหาห้องน้ำที่มี จำนวนน้อย และการดูแลไม่เพียงพอ

เสียง : เสียงดนตรีล้านนาบรรเลงเบาๆ

เวลา : 1-2 นาที

จากการให้สัมภาษณ์เรื่องปัญหาการนำเที่ยวของรถม้า รถราง ที่ไม่สามารถเข้าไปได้ถึงทุกวัด และฉากที่ให้ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านกับ โบราณสถาน

ภาพที่ 3.11 ภาพถ่ายการนำเที่ยวของรถราง และภาพวัดพันเลาที่มีหลักฐานบางส่วนจมอยู่ในที่ดิน ของเอกชน

ภาพ : ภาพปัญหาการนำเที่ยวของรถม้า รถราง และภาพผู้ให้สัมภาษณ์ชี้แจงเสนอความคิดเห็น ระหว่างชาวบ้านกับโบราณสถาน ที่มีความคิดเห็นที่ต่างกันว่า โบราณสถานกับชาวบ้านใคร อยู่มาก่อนกัน

บทพูด : เสียงบรรยายปัญหาการนำเที่ยวที่ไม่สามารถเข้าไปได้ถึงทุกวัด และการให้เสนอความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านกับโบราณสถาน

: ผู้สัมภาษณ์ ได้กล่าวถึงปัญหาที่ไม่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าชมได้ทุกวัด เนื่องจาก โบราณสถานบางแห่งถูกล้อมด้วยที่ดินของเอกชน และทางเข้าคับแคบ จึงต้องมีการแจ้งให้ นักท่องเที่ยวทราบก่อนพามาชม โบราณสถาน

: ผู้สัมภาษณ์ 1 ซึ่งความคิดเห็นแรกคือ ชาวบ้านมาอยู่ก่อนที่จะมีการขุดค้น เมื่อปี พ.ศ. 2527

: ผู้สัมภาษณ์ 2 กล่าวว่า โบราณสถานที่อยู่กว่า 700 ปี ซึ่งมีมาก่อนออกโฉนดที่ดิน ที่ฝั่งมีใน สมัยรัชกาลที่ 5 และได้มีราชกิจจานุเบกษาคุ้มครองโบราณสถานอีกด้วย

เสียง : เสียงดนตรีล้านนาบรรเลงเบาๆ

เวลา : 1-2 นาที

ฉากบรรยายความถึงความคาดหวังของชาวบ้านที่อยากให้เกิดขึ้นในอนาคต

ภาพที่ 3.12 ภาพชาวที่ให้สัมภาษณ์และภาพการเตรียมงานสงฆ์พระธาตุ บริเวณลาน วัดอีค่าง

ภาพ : ภาพสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ให้สัมภาษณ์ สลับกับภาพกิจกรรมต่างๆ เช่น งานสงฆ์พระธาตุ ที่จัดขึ้นบริเวณลานโล่งใกล้วัดอีค่าง

บทพูด : ผู้ให้สัมภาษณ์ 1 กล่าวถึงความคาดหวังที่อยากให้เวียงกุมกามมีความเจริญขึ้นกว่าเดิม และอยากให้รัฐบาลเข้ามาดูแล จัดงานและกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้น

: ผู้ให้สัมภาษณ์ 2 กล่าวว่า อยากให้เวียงกุมกามมีความเป็นอยู่แบบเดิม เพราะเสียดสงบดีแล้วและไม่อยากย้ายออกไป ถ้าเกิดกรณีที่จะมีการขอกินที่ดินแล้วย้ายชาวบ้านออกไปอยู่ที่อื่น ถ้าย้ายชาวบ้านออกไปเวียงกุมกามจะเป็นเมืองที่ตายไปเลย เพราะไม่มีคนอยู่ ถ้าชาวบ้านยังอยู่จะได้ช่วยกันเป็นหูเป็นตา ช่วยกันดูแลโบราณสถาน

เสียง : เสียงดนตรีล้านนาบรรเลงเบาๆ

เวลา : 1-2 นาที

ฉากบรรยายความเป็นอยู่ของประชาชนในปัจจุบันซึ่งควรจะมีส่วนรวมในการดูแลโบราณสถาน และการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม

ภาพที่ 3.13 ภาพถ่ายแสดงให้เห็นเด็กๆ ที่ทำการโครงการเล่นเครื่องดนตรีท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยว และภาพรถม้าที่วิ่งอยู่ในบริเวณเวียงกุมกาม

ภาพ : ภาพการมีส่วนร่วมของชาวบ้านทั้งเด็กและผู้ใหญ่ส่วนแล้วแต่มีกิจกรรม และดำเนินชีวิต ร่วมกับโบราณสถาน

บทพูด : เสียงบรรยายที่กล่าวถึงบรรยากาศความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และควร จะช่วยกันดูแล คุ้มครอง และสร้างทัศนคติที่ดีต่อโบราณสถาน เพื่อให้โบราณสถานคงสภาพ สวยงามต่อไป

เสียง : เสียงดนตรีล้านนาบรรเลงเบาๆ

เวลา : 1-2 นาที

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved